Ann. XIII. ROMAE, Mense Novembri MCMX Num. XI.

VOX VRBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

Semel in mense prodit

CONDIDIT ARISTIDES LEONORI EQUES

POSSIDET ATQUE ADMINISTRAT SOCIETAS ROMANA EDITRIX

Pretium annuae subnotationis, est:

In Italia: Libellarum **6**

ubique extra Italiam: Lib. **9** (Doll. **1,80**; Sch. **7**; M. **7**; Rubl. **4**; Coron. **9**)

ante solvendum et recto tramite mittendum

ad SOCIETATEM EDITRICEM ROMANAM

ROMA - Via delle Coppelle, 35 - ROMA

SUBNOTATIO EXTRA ITALIAM FIERI POTEST:

IN RUSSIA

apud **...ebethner et Wolf**

Varsaviae Polonorum

...kowskie Przedmiescie, 15

apud **" Kronika Rodzinna "**

Varsaviae Polonorum

Krakowskie Przedmiescie, 6.

IN ANGLIA

apud **Burns and Oates**

London W.

28, Orchard Street.

IN CANADA

apud **Libraire Granger Frères**

Montreal

1699, Rue Notre-Dame

SOCIETAS ROMANA EDITRIX

ROMA - Via delle Coppelle, 35 - ROMA

quae proprietatem habet Italici diarii " Corriere d'Italia „

et menstrui commentarii " VOX URBIS „ quaelibet

[illegible]

[illegible] Temperantia in pretio

[illegible]

[illegible] VOX URBIS ad nuncia

[illegible], apta maxime

[illegible] urbis regiones

[illegible]

Ann. XIII. ROMAE, Mense Novembri MCMX Num. XI.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

Rerum index:

POST EUCHARISTICUM MARIANOPOLITANUM CONVENTUM

...Eucharisticum Marianopolitatum Conventum, cuius sollemnia, tam magnifice non prius acta, ... omnia per orbem universum celebrarunt, in superiore nostri Commentarii numero inter ... Septembris mensis proxime elapsi singulari memoria dignos adnumeravimus. Qnum autem ... Eminentissimo Viro Vincentio Card. Vannutelli, qui Pontificii Legati munere eidem praefuit, ... redeunte, institissemus, ut orationem aliquam illic ab eo latine habitam concederet nobis ...um, Purpuratusque ipse Pater, qua benignitate Vocem Urbis *hanc nostram iamdiu prose... quam ultro obtulisset allocutionem ad Sacri Ordinis Viros qui coetui adfuerunt, hac nos ... paginas condecoramus, dum ob novum datum honorem decori illi Pontificii Senatus publi... ...s referimus.*

AD SACRI ORDINIS VIROS
QUI MARIANOPOLITANO CONVENTUI ADFUERUNT.

...em quam cepimus ex Marianopolitano Conventu cumulavit conspectus vester multo fre... compulitque ut vos in unum collectos in hac Vobis adsignata sede conveniremus. ... enim nobilis haec pietatis aemulatio, quam vultu ipso perspicere videmur emicantem; ...aris hic in Apostolicam Sedem amor, qui dux Vobis profecto fuit ad Nos tam humaniter ... Nec vestra officia minus accidunt grata, quod, non privatim Nos, sed personam quam ...ati animo estis. Quid enim Nobis potest esse iucundius, quam prona in Pontificis ob... propter id maxime quod in honorem cedit Servatoris Nostri Dei? Quid optabilius ... Christi Vicarium referre, qua in Ipsum caritate flagretis, quantum studii attuleritis in ... Coetum, quos inde fructus perceperitis, quantum spei et exspectationis vestra alacritas

... Nobis pietas vestra non esset, fusius fortasse ostenderemus, nulla re magis posse Sa... ...anam gentium humanitatem per Eucharisticum cultum tueri, quam animo insculptam ... sui magnitudinem ac sanctitatem. Nihilominus, quia « necesse est de mundana ...giosa corda sordescere » (1), liceat, hac oblata occasione, in memoriam redigere mu... ...orum participes adiutoresque sumus, augustissimum illud esse, quo Corporis et San... mysteria conficimus ac distribuimus. Itaque, ut verbis utar Gregorii Magni: « Pensemus

(1) ... Papa *Serm.* IV *de Quadrag.*

"CORRIERE D'ITALIA„

Diarium Romanum negotia pertractans quae ad res civiles, religionem, commercia spectant.

Catholicorum diariorum omnium in Italia maxime diffusum.

Notitias quotidie sibi proprias [illegible] tum ex Italia, pro [illegible] pariter, vulgat editiones, tum e [illegible] civitatibus orbis universi.

Pretium annuae sub[illegible]
In Italia lib. 15; [illegible] 30.

Subnotatio cumulativa cum [illegible]:
In Italia libel. 18; ubiqu[illegible]

Subnotationes [illegible]
ad SOCIETATEM ROM[illegible]
ROMA — Via delle Copp[illegible]

DE S. GREGORII NAZIANZENI EPIGRAMMATIS AD MATREM

Quum proximis aestivis feriis in manus meas incidisset illud Muratorii opus, sane dignum cedro ac mira industria confectum, quod inscribitur *Anecdota graeca*, et per otium evolvere statuissem, ut inde cuidam meo inexplicabili maerori levationem haurirem, Gregorii theologi epigrammata ante omnia me totum in se converterunt; adeoque illis perlegendis adlectus sum et quasi captus, ut italice transferre non dubitaverim. Neque vero Gregorii nomen me penitus latebat: eius enim legeram, non sine quadam animi commotione, orationes illas duas in funera Caesarii fratris et Basilii, Caesareae episcopi, habitas, quae valde inter Nazianzeni scripta eminent: hinc iam conieceram quibus omnino virtutibus auctor affluerat, quo sanctitatis vestimento indueretur, quantum eius esset pietas, quibus denique consiliis [illegible] in animis hominum excitare posset.

[illegible] quoque eum, in Cappadocibus genitum, in illa [illegible] regione, quae sub finem saeculi IV p. Chr. n. ad [illegible] cultumque Graecorum lente, sed penitus in[illegible] haeresim huc illuc multiplici lapsu et er[illegible], serpentem, magnopere invectum esse, [illegible] Basilio Magno ac Gregorio Nysseno om[illegible] ac viribus contendisse ut Ethnicismi tene[illegible]riorum errores disperderet, errantesque [illegible] Christi fidem revocaret. Neque autem me [illegible] carminum fallebat, praesertim ea in qui[illegible] notitiam affert, quae propter hoc [illegible] sunt, quod multa nos auctor de sua [illegible] hinc facile potest colligi, ne longius pro[illegible] aviditate carmina evolverim, quae aut [illegible]untur praeclaros homines Nazianzeno [illegible] pietate et amore coniunctos, aut zelum [illegible]dium in sepulcrorum effractores Aga[illegible].

[illegible] huius Commentarii lectoribus [illegible] quae ad matrem pertinent: perdulce [illegible] in alto tempestatibus et undique [illegible] premimur, matris in gremium confu[illegible] in eo recumbentes, humanarum cala[illegible] maerorem deponere, in spem induci, [illegible] invenire. Mihique autem, cui sors in[illegible] beneficium ante diem abstulit, liceat [illegible] mea scripta, matri meae dedicare.

* * *

[illegible] in quibus Gregorius matrem Nonnam, [illegible] summisque laudibus extollit, trî[illegible]: his nomini parentis magnificum [illegible] intexitur, hac veluti marginata forma [illegible]ratur. Tanta est enim dicendi simpli[illegible] expers, tantus enim calor per[illegible] dicas non ingenio deprompta, sed [illegible] in labia Gregorii sensus motusque animi sponte affluunt, et verbum, quasi animi speculum, candidos sincerosque exprimit affectus, nulla molestia, nullo rerum tumore, nullo eloquendi circuitu.

Quae fuerit Nonna in vita sua, quo candore distincta, quanta remissione perfusa, quibus moribus ornata, quanta humanitate perpolita, hinc luce clarius apparet: quo amore filios prosecuta sit eosque sanis praeceptis imbuerit, quot assiduis vigiliis, corpori ac saluti non parcens, sese consecrarit, luculenter ea carmina testantur. Constat enim Nonnam, Gregorii senioris Nazianzeni Episcopi uxorem, Theologi matrem (ecquis ignorat Gregorium iuniorem *theologi* honorifico cognomine appellatum esse ob suas de theologia orationes?) feminam tot virtutibus praeditam fuisse, quot in eius sanctissimis liberis atque in eius marito Graecia universa miretur. Ea enim et coniugem ab idolorum cultu ad Christianam fidem deduxit, et filios optimis formatos moribus exemplo suo sanctitatem pietatemque sequi non tam docuit, quam coegit. Officio suo igitur Gregorius satis facit, quum poëtice solvat matri quod debet: observantiam, pietatem in eam gratamque beneficiorum memoriam.

Hos vero sensus, haec, ut ita dicam, animi grati testimonia ac pignora, in orationibus et poëmatis quibusdam non desinit ille significare; nam occasione arrepta, de matre sua large diffuseque loquitur vel numeris concinit, tali modo magnificum monumentum, marmoreo firmius, memoriae eius collocans. At quoniam de iis praecipue carminibus disputandum est quae in *Anecdota graeca*, a clarissimo viro Muratorio collata, referuntur, et in quibus matris functae fit propius mentio, videamus quo modo illius laudes enarrentur:

«Idcirco te his quoque carminibus, mater, honoravi »: sic scribit Gregorius in epig. LXXXVII.

* * *

Nonnae laetitiae et dolorum testis erat templum; nunquam per ora eius profanus sermo venit, neque risus mollibus insedit genis (LXXXIII). Adeo in viduas puerosque parentibus orbatos omnes curas et cogitationes contulit, ut virgines et nuptae, ea mortua, sibi comas in luctu totonderint (LXXXIII). Pervigiles noctes transegit implevitque templi solum fletibus, Deumque assidue precata est, ut sibi petenti satisfaceret (XCI). Non aram humanis hostiis funestavit, non puerorum extis mactavit deum, non umbratilem vitulorum victimam, neque hircorum obtulit illi, ut ethnicorum mos erat; sed se ipsam dedit « per omnem vitam et mortem » (XCII). Orans exclamansque apud sacram mensam, dissoluta est (XCIV); templumque, ubi tunc precabatur, senectutem laborum patientissimam solvit (XCIII). Lingua eius fuit « hymnis dedita »; idcirco Deus voluit linguam post sanctos sermones obsignare (XCIV). Beata, utpote inter precandum mortua: ea enim omnia in lacus caelestes intulit, sive in Ecclesiam, quae allegorice in sacris litteris « lacus » vocatur, auctore Suida (XCVIII). Puro corde exornata, omni sacrificio puriorem vitam degit

negotium nostrum: pensemus pondus quod suscepimus » (1). Agitur de mundi vita, pro qua data est Christi caro, [illegible] tractanda manibus; agitur de mysterio quod est velut anima Ecclesiae, ad quod ipsa sacerdotalis gratiae amplitudo per varios ordinum gradus dirigitur; agitur de vera et mirabili, quamquam incruenta, oblati semel a Christo sacrificii instauratione, cuius Ipse infinitam virtutem, sive ad expiandum, sive ad impetrandum, permanere voluit in Eucharistia. Quanta igitur fide ac reverentia nos ad Eum oportet accedere, cuius personam sacra litantes induimus, ut saluti nostrae prospiciamus; quam caute graviterque obeunda illa munia sanctissima, ne forte adstantium pietati offendiculo potius quam adiumento simus!

Si vita Iesu manifestetur in nobis, hausta ex illo igne, quem Ipse venit mittere in terram, hoc est ex Eucharistia, qua, ut habet Ioannes Chrysostomus, « os igni spiritali repletur », tunc tantum suppetent vires ad Augusti Sacramenti cultum provehendum ea ratione quam Summus Ecclesiae Gubernator Pius tantopere commendavit.

Est autem ea ratio duplex et utraque cum actione Sacerdotali coniuncta maxime; altera in praedicatione Eucharistica, altera in frequenti caelestis convivii participatione posita.

Vos profecto non latet, Venerandi Sacerdotes, proelium illud magnum ab initio factum in caelis ex rebellium Angelorum invidia in hominem, cuius naturam esset assumpturus Verbum, iamdudum fuisse redintegratum, nec desiturum dum Iesus in terris manebit sub mystico pane delitescens. In hoc signum tartareae phalanges *intenderunt arcum... ut sagittent in occultis immaculatum*. Inde vetus illa polytheismi labes, hoc est Satanae regnum; eiusque debellatori Christo parata Crux, inde et effusus in cruorem ethnicus furor et scissus, errorum monstris, Ecclesiae sinus, et publicarum rerum teterrimae conversiones; inde et inexplebile odium adversus Christi nomen, et in tenebricosis conventiculis conflata in Ipsam Hostiam sanctissimam infanda sacrilegia. [illegible] nostrum, media in hac potestate tenebrarum, non lucem aliquam afferat, memor verbi Domini: *Vos estis lux mundi?* — Igitur et scribendo, et agendo, et concionando maxime, sit vobis propositum exploratas facere populo machinationes impiorum, eius fidem ac pietatem excitare ad Servatoris Dei gloriam per Eucharisticum cultum vindicandam ac proferendam, eidemque suadere res maximas cum religionis, tum humanitatis ab eo vitae centro pendere, ideoque de civili consortione actum esse, nisi in animo hominum imperet Christus.

Regnabit autem in nobis Christus si eorum qui, ad Ipsum sumendum, et cum recto voluntatis proposito, augeatur numerus et ad divinum convivium frequentia. Quamobrem, ut quisque est inops consilii, viribus infirmus, periculis obsessus, [illegible] adhortandus est maxime ut ad Eum confugiat, qui luminis, fortitudinis, constantiae, sanctitatis fons patet perennis in Tabernaculo sancto. Ne sit unquam auditum inter vos, uberrimas hasce salutis venas incuria vestra interceptas esse fidelibus, ne ipsis quidem puerulis discretionis aetatem attingentibus, qui in mediis huius temporis insidiis mystico illo auxilio ad innocentiae tutelam [illegible] indigent. [illegible] caritas vestra lacrimis poenitentium, eorumque sanandis vulneribus manus ne desit, ne forte [illegible] videatur Hieremiae reprehensio, intuentis non obductas cicatrices Filiae Sion: *[illegible] in Galaad, aut medicus non est ibi?* Ad hoc denique sit alacritas vestra [illegible], sive in matura hominum aetate frequens Eucharistiae usus late reviviscat, et novum [illegible] instruatur, eo fortius ad praedicanda proelia Domini, quo cum Illo coniunctius.

Haec vix attigisse sat esto, ne forte longior [illegible] ». Iamque vale vobis dicturo, detis hanc veniam, Venerandi Sacerdotes, [illegible] quod ex flagranti studio vestro exspectet Ecclesia. Vos honorem Sacerdotii [illegible] Episcopi qui dixit: *Caro mea est pro mundi vita*, exemplo, conversatione, actione [illegible] vita Iesu manifestetur in omnibus, et comprobentur ipsius Domini verba: *Qui [illegible] propter me.* Erit opera vestra testimonium omnium luculentissimum [illegible] fructuum et auspicium certum futurorum. Vos ardorem circumferentes [illegible] Francisci et Paschalis Baylon, Eucharisticarum congressionum patroni caelestis, [illegible] faciem terrae. Vos, alentes et acuentes populi studia in admirabile amoris [illegible] promerebitis ut Apostoli Eucharistiae iure vocemini. Per vos felices istae Americae [illegible] Ecclesiae spem florescentes, ceteris gentibus documento erunt, hospite Deo [illegible], quam admirati cives et advenae clamabunt: *Quam pulchra tabernacula [illegible] tua Israel!* Faxit haec Deus, coeptisque vestris adsit; vos in sancto [illegible] reddat in dies, et benedictione sua, quam adprecamur amplissimam, prose[illegible]

[illegible] Card. VANNUTELLI.

(1) *Hom.* XVII *in Evang.*

cosa, Perellae in Salassis honesto loco natus. Si Leopoldus Marenco Plautum potius refert, hic Terentium; et vi comica atque arte potissimum laudatur. Ipse, cogente patre, Augustae Taurinorum, iurisprudentiae operam dedit: at natura impulsus, comoedias identidem scriptitare consuevit. Nobilitate verborum, rerum celeritate ac pulcritudine conspicuus, carminis illius modum eleganter adeptus est, quem olim apud nos Ioseph Martelli pulcrius in comoediis suis exarandis invexit. Vel elegantia, vel suavitate, omnes aetatis suae comicos poetas longe sibi retro reliquit. Simplex est in comoediis componendis, res facile ad exitum recto procedit, sed eleganti verborum inventione ac structura, stilo nobili maxime honoratur.

[illegible] nomine, cum politissimo quoque est in primis componendus, quia in conscribendis homi[illegible] plane singularis est naturam imitatus. [illegible] eius maxima urbanitas praesertim spe[illegible] orationis venustas et mundities, dia[illegible]ficio quodam et varietate distinctus, acer[illegible]dicium, planissima communis naturae co[illegible]

[illegible]quitatem potius respexit, et hominum [illegible]gere consuevit illius aetatis, quam me[illegible] appellant; atque adeo graphice [illegible] refert, ut nihil melius, nihil [illegible] exoptent.

[illegible] adhuc aetate, adclamantibus omnibus, [illegible] supremum, summa honorum ac gloriae [illegible]

[illegible] — Haud parvam sibi famam [illegible]peperit Aloisius Petracqua, Taurinen[illegible]tum popellum unice respiciens, [illegible] humanitatem effingendos sum[illegible]batur, italico sermone relicto, ad [illegible] usurpandam se contulit, ni[illegible] composuit. Tunc primum, ut [illegible], adnitente Carolo Goldoni, thea[illegible] est atque germanus sapientiae [illegible] manans, qui omnia quae auc[illegible]ter imbui posset atque illuc [illegible] poeta. Hic, dum Subalpini, ductu [illegible], imperium Italiae affectabant, [illegible]inendum totis nervis artibusque [illegible]moediis, quae unice res novas [illegible] temporis speculatoribus mirum [illegible] Nunquam, mea quidem senten[illegible] auditoribus suis adhaerere visus [illegible] ferventius auditores calcaria au[illegible]verunt. Nec ei quoque suus actor [illegible] personae habitu gestuque rem [illegible]ibus proponere posset, gratio[illegible] Haec mea verba ad Ioannem [illegible] spectant, qui summis semper [illegible]dique exceptus, ad summam in comoediis agendis perfectionem pervenit. Si vero auctorem Plautum dixeris, Roscium merito actorem appellaveris: tam graphice, tam vivide personam reddere consuevit!

Eo defuncto, seu potius a scenis remoto, in comoedia vernacula conscribenda, apud nos fastigium attigit **Victorius Bersezio** per comoediam cui est titulus: *Le miserie d' monsù Travet*, quod idem est ac si latine dixeris: *Traveti infortunia.*

Haec comoedia, non modo apud nos actitata placuit, sed in omnibus fere Europae theatris, et in varios populorum sermones traducta, auditorum animos hilaravit atque mulsit.

De epigrammate.

Non minus quam fabulae Aesopeae satyram redolent epigrammata, in quibus maxime enituit **Antonius Baratta,** qui, sub ipso regis Caroli Alberti dominatu, ingenium acerrimum in epigrammatibus conscribendis exercuit. Urbanitate animi omnium bonorum studia sibi facile conciliavit. Vel apud regem gratiam iniit, a quo equestri est dignitate donatus, quae illa tempestate optimo cuique tantummodo conferebatur. In honesta semper paupertate vitam transegit, ac firmo corpore, vegeta mente ad ultimam senectutem pervenit. Casu quoque occubuit in publico valetudinario honorifice acceptus, platani forte pondere obrutus, quae, quum in media urbe, aëris captandi causa, moraretur, in meliorem ordinem componeretur.

Huius carmina hominem produnt ingeniosum, acutum, quique plurimum in scribendo et salis haberet et fellis, nec candoris minus.

Complures hac nostra aetate epigrammata panxerunt, quorum pleraque in desuetudinem abierunt.

Ad satyricos poetas accedit **Angelus Brofferio,** qui vernacula usus poësi, improborum vitia, suos potius adversarios aliquando ridet atque unumquemque suum admonet officium. Temporum difficultatem aspernatus, quibus damno hominibus esset, quae animo sentiant libero ore proferre, ad hoc scribendi genus se contulit, in quo affectus proprios quibusdam quasi velis obtendant.

Itaque carmina eius acuminata ac veneno quodam aspersa, quibus per ambages vel administri facinora carperet, vel improbum illius temporis dominatum derisu vellicaret.

Haec mirum in modum tunicati popelli laevitatem sollicitabant, haec passim in vulgus secreto pervadebant, primum inter paucos atque electissimos effundebantur, mox per compita suspiciose volitabant, et serius tandem, ex necessitate quadam exacta, per omnes civitatis angiportus efferebantur. Dolendum sane quod, nulla usus religione nihil ipse habeat quod timeat, quod speret, quod doleat, quod laetetur; hominibus serviit et scenae;

(XCIX). Animam efflavit, perinde ac diu voluerit in tem-[illegible] et mortua pietati vacare (CIV). Ingens sane prodigium [illegible] eius! Parcite, Martyres: non vobis in-[illegible] dilecta Nonna, propter occulta et patentia bella; [illegible] talem etiam vivendi finem sortita est, unum [illegible] et [illegible] exitum invenisse (CVI). Fidei addictis-[illegible] vincta et [illegible]stricta, non cessit morbo, non senectuti, quae alter quidem morbus est, non mae-[illegible]; sed «incolumis et erecta» sanctae sub pedibus [illegible] Christo vocem reddidit (CIX). Nunquam [illegible] casta labra, neque impiae manui puram manum [illegible]; merces autem fuit illi inter sacra vi-[illegible] [illegible]

[illegible]

(Ad [illegible]

IN FESTO [illegible]

PRECATIO

[illegible], o S[illegible]
Sol ubi [illegible]
[illegible] iam [illegible]
[illegible]

Nos adhuc, eheu! [illegible]
Insident caeci scopuli [illegible]
Imminent imbres [illegible]
[illegible]

Gurgitis, Fratres, facite [illegible]
Mulceat fluctus [illegible]
Tuta quae navem [illegible]
[illegible] portus!

Prairie du Chien,
Wisconsin, U. S. A. — OWEN [illegible]

DE RE LITTERARIA APUD SUBALPINOS (1)

De re dramatica.

Post Victorium Alferium, qui italicae Melpomenes vindex, veterum tragicorum gloriam est consecutus, Deo nos adiuvante, fama celeber est **Carolus Marenco.** — Hic Cevae in Subalpinis natus, plurimis a iuventute litteris imbutus acerrimoque ingenio natura donatus, etiamtum adolescens ad tragoedias conscribendas animum impulit. Quum autem litteras impense excoleret, ac medium se vellet inter Alferium et Pellicum gerere, historiae patriae argumenta in tragoediis componendis perpetuo derivavit, atque ad recentiorum hominum mores corrigendos invexit.

[illegible] divinum Dantis Aligherii carmen oculos potissimum [illegible], atque inde rem tam mirifice spectatoribus exposuit, ut in omnium utilitatem facile [illegible]; quod quidem ita patribus nostris placuit, ut frequentissimi adirent, poetamque perpetuis [illegible] laudibus. Ubere sane copia [illegible] eius tragoedias et mira affectuum suavi-[illegible] eandemque christianam caritatem [illegible] ad Alferii dignitatem ac gra-[illegible]. Stilo usus est tamen [illegible] sententiarum alti-[illegible]. Prae ceteris vero magnis fuerunt [illegible], quibus est nomen: *Pia de' To-[illegible]*; *Il Conte Ugolino.* In his [illegible] castitatem et poeticum po-[illegible] laudandum passim cri-[illegible].

[illegible] Hic, Caroli filius, ad co-[illegible]. Licet suis civi-[illegible] veluti mane pro-[illegible] indigne sustinens, [illegible] gloriam parare voluit opere [illegible] argumenta [illegible] [illegible] respondit, [illegible] characteres graphice [illegible] imitatus, [illegible]. Singulari [illegible] nomine [illegible] dialogi lepore, [illegible]. Praeterea hominum [illegible] venustissimis [illegible] locum inter sceni-[illegible], et dignis post [illegible]

[illegible] quos hactenus [illegible] laudibusque ce-[illegible] Iosephus Gia-[illegible]

sum fontem commemorare, qui e monte a Moyse percusso manavit.

Ceterum fontem e petra defluentem baptismatis symbolum exstitisse fontisque gratiae omnigenaè, plus est exploratum quam ut memorari oporteat. Verumtamen, quia ad monumenta, quae mox producentur apta, illustranda sunt, quaedam Patrum testimonia huc afferenda putamus. Sic Iustinus martyr in suo cum Triphone colloquio: « Fontem aquae vivae - aiebat - a Deo in solitudine cognitionis Dei experte, in terra scilicet gentium scaturire fecit hic Christus »; et Tertullianus: « Haec est aqua - (scilicet saluberrima baptismatis) -, quae de comite petra populo defluebat. Si enim petra Christus, sine dubio aquae in Christo baptisma videmus benedici » (1). Et S. Cyprianus: « Quotiescumque aqua sola in Scripturis sanctis nominatur, baptisma praedicatur, ut apud Esaiam XLVIII significari videmus. Praenuntiavit illic per prophetam Deus quod apud gentes in locis quae inaquosa prius fuissent, flumina postmodum redundarent, et electum genus Dei, id est per generationem baptismi, filios Dei factos, adaquarent. Item denuo praecanitur et ante praedicitur Iudaeos, si sitierint et Christum quaesierint, apud nos esse potaturos [illegible] baptismi gratiam esse consecuturos: Si sitierint [illegible], per deserta adducet illos, aquam de petra [illegible] illis, findetur petra et fluet aqua et bibet plebs [illegible] (Ep. [illegible] c. 8) ». S. Hieronymus *in Psalm.* LXXVII: [illegible] petram in eremo, sicut Moyses percussit [illegible] petram, et produxit populo aquas; ita et Do[illegible] Paulus percussum ait propter peccata no[illegible] nobis protulit fontes, apostolos scilicet [illegible] monstravit; et per quos fluxerunt torren[illegible] S. Augustinus: « ... Denique percussa est [illegible] ligno, ut aqua flueret virga enim percussa [illegible] ferro? nisi quia crux ad Christum [illegible] propinquaret (*Serm.* 352 c. 1, [illegible] Hispalensis: « ... Percussa [illegible], percussus in cruce Chri[illegible] gratiam et donum Spiritus San[illegible])

[illegible] fontis effigies symbola [illegible] praecedat, atque in ipsa de pe[illegible] a piscatore captus in mo[illegible] - inquit Tertullianus, - pi[illegible], Iesum Christum, in [illegible] Clemens Alexandrinus: [illegible] columba, vel piscis, vel [illegible] qui piscetur, meminerit Apo[illegible] ex aqua extrahuntur (3).

[illegible] erit hic a Clemente Alexan[illegible] apostolus? Dubium dari nequit quin [illegible], non solum quod a Christo illa verba [illegible] homines eris capiens », (4), sed quia antonomastice Petrus piscator evangelicus habeatur.

Nihilominus, si ex Pauli doctrina rupes Christus est, fons vero inde scaturiens potus spiritualis, seu gratia, praesertim vero baptismi gratia, quae *gratia* simpliciter a priscis vocabatur Christianis, cuiusnam figura erit Moyses? Si ex ipsa rerum comparandarum natura similitudo erui debeat, nemo, nisi Petrus, Moysis persona adumbrari dicendus est. Quisnam enim novus Moyses dici poterit, id est novus Dei populi dux ac legislator, nisi Petrus?

Sed, ne probatum me habere dicatur quod probandum sumpsi, huius inter Moysis ac Petri personas similitudinem aliunde evincam. Petri concepta idea ac fontis gratiae summaeque potestatis cogitatio ita erant ex vulgi opinione coniunctae, ut, saeculo quinto, in quibusdam Romanis catacumbis *fontium sancti Petri, — nympharum sancti Petri* seu *loci ubi Petrus baptizaverat, — sedis ubi prius sedit sanctus Petrus apostolus,* insignes memoriae essent. Patres vero haud aliter hac de re opinati sunt. Sic, exempli gratia, Maximus Taurinensis ait: « Per Christum Petrus factus est petra; nam sicut in deserto, dominico sitienti populo aqua fluxit e petra, ita in universo mundo perfidiae ariditate lassato, de ore Petri fons salutiferae confessionis emersit. » (1) Et sane, inter ea quae Patres excogitarunt ut omnem potestatem ecclesiarum ab una ecclesia Petri manantem ostenderent, aquae fontisque similitudo saepe reperitur, ut scilicet « a Petri potestate deberent sumere ceterae ecclesiae (velut de natali suo fonte aquae cunctae procedunt ») (2).

Audiatur Leo Magnus: « Multo est dignius ad beatissimi Petri apostoli gloriam contemplandam aciem mentis attollere... qui ab ipso omnium charismatum fonte tam copiosis est irrigationibus inundatus, ut, cum

Cuppae fundus auro pictus, qui in Museo Vaticano asservatur.

[illegible] ix.
[illegible] i.
[illegible] ii; *P. G.*, VIII, 684.

(1) S. Maximi *Opp.*, ed. Romae 1784, p. 219.
(2) Cf. *Coll. epist. roman e pontif.*, edit. Constantii, *Ep. Bonifacii papae IV*, n. XV.

illuc omnino tendebat; ut impotentem factiosorum audaciam carperet, ad rem publicam christianam evellendam totis nervis nitebatur.

Quum venit tandem libertas, et quidquid cuique menti placeret, libero ore proferre licuit, huiusce poeseos causa excessit, eius quoque carmina omniumque qui eius fuerant exemplum secuti, in desuetudinem brevi abierunt.

SUBALPINUS.

IN MORTEM IOANNIS SETTI

immaturo funere exstincti

Ioannes Setti, quem Itali universi immature functum deflent, utpote qui nondum quinquagesimum quartum annum aetatis suae implevisset, in Universitate Taurinensi magna cum laude graecas litteras docebat.

Apud Mutinam natus, humili quidem loco, mox tenacitate in studiis effulsit, eaeque ingenii facultates fuerunt, ea mentis acies, ut brevi amplissimos dignitatis gradus consecutus sit.

Singulari bonitate et modestia praeditus, non honoribus inserviebat: unum tantum ardebat, in litteras se totum abdere, eruditissimasque disputationes peragere. Quanta enim eius commoditas! quanta doctrinae elegantia! quanta litterarum varietas!

Dulcis ac nitidi eloquii auctor, [illegible] industriae ac navitatis documenta, reliquit, quae temporis iniuriae non cedent, quaeque iam vel fastidiosi existimantes non potuerunt quin summis laudibus efferrent. Quid memorem, prae ceteris, suam illam Herodae mimorum conversionem, librum cui nomen: « *La Grecia letteraria nei pensieri del Leopardi* », Hesiodi imaginem elegantissima oratione descriptam novissimamque illam dissertationem doctissimam, in « Rivista di Filologia classica » editam, de Luciani Τραγῳδοποδάγρα?

Gravissimam iacturam fecimus tanti viri amissione, qui Panormitanae, Patavinae, ac demum Taurinensis Universitatis vere decus ac lumen fuit.

Haec qualiscumque elegia, in eius mortem exarata, adeat manes, iisque expiatis renuntiet, memoriam hic perennem et perpetuam fore.

Occubuit fato doctos clarissimus inter,
Qui ingenuas artes Helladis excoluit.
Hyblaeum labiis tenere stillantibus, ipse
Effinxit miro tempora prisca stilo.
Illius hinc animum poteris cognoscere dulcem,
Qui movit citharae mollia plectra suae.
Nisibus hinc promptam fortemque stupescere mentem
Quae scandit nulli culmina tacta prius.
Iure voco vatem, cuius sint scripta poësis:
Quid mihi si numeri, si careantque modi?
Iure sophum, qui magna licet non proferat ausa,
Maturos fructus tempus in omne parit.
Quam bene tractavit, vario splendore colorum,
Res italique decus nexuit eloquii!
Quam bene festivi pervadit lympha saporis
Chartas et suadae diffluit inde latex!
In mediis vero vates fluitantibus undis
Tradidit heu ventis carbasa nigra scaphae.
Non cantu sonuere dies, non risibus aurae
Spirarunt: gelidos texit at umbra dies.
Ignea nulla unquam sua pectora flamma perussit:
Deperiit semper scrinia sola vigil.
Mirum! qui Graias, captus dulcedine formae,
Delicias cecinit, carpere nescit eas.
Non gravitas sacri vatis, non mollia dicta,
Non Veneres lepidae, non valuere sales.
Advena pertransit tacitus convivia vitae:
Nil movit rumor, festa, nihilque ioci.
Nunc cecidit morbo letali fractus et alte
Spiritus effugiens agmina docta petit.
Heu dolor! heu pietas! nimium crudelia fata!
Occubuit praeceps quem iuvet esse diu!
Luctibus hinc omnes ploremus pectore functum:
Ille auxit studiis Italiaeque decus.

Cavae Tyrrhenorum.

MARCUS GALDI.

S. PETRI PRIMATUS ET PRAEROGATIVAE

EX ARCHAEOLOGIAE TESTIMONIIS

(Cfr. num. IX)

III.

Petrus — Moyses.

Quas supra ducentas duodecim Petri numeravimus imagines, plures etiam hoc numero effigies computavimus, quae quidem Moysen rupem percutientem adumbrant; sub cuius specie Petrus, novus veluti Moyses, intelligendus est, id vero nunc probandum.

Notandum imprimis, fontem e rupe a Moyse percussa emanantem haud quidem historicam in primaevis Christianorum monumentis habuisse significationem, sed mysticam atque typicam, iuxta illa Pauli ad Corinthios verba: « Bibebant autem de spiritali consequente eos petra; petra autem erat Christus (1) ». Re enim vera Christianae artis proprium fuit evangelicas veritates antiqui Testamenti argumentis adumbrare; quod quidem ipsius Christi et Apostolorum, necnon Patrum doctrinae consonat. Quin etiam, ipsis Veteris Testamenti prophetis respondet, inter quos unum, Isaiae scilicet, quoddam vaticinium meminisse iuvabit: « Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum; quia *scissae sunt in deserto aquae, et torrentes in solitudine.* Et quae erat arida erit in stagnum, et sitiens in fontes aquarum (2) ». Porro indubium est, adducta verba et de Messiano regno loqui futuro, et prodigio-

(1) I ad Corinth. X, 4.
(2) Isai., [illegible]

ac supra nudum adolescentem eius aqua labatur (1), dum duo alii iuvenes adsunt bibentes.

Totius itaque huius articuli conclusio haec erit: Petrum uti novum Moysen, novum populi Dei ducem, legislatorem et caput apud priscos Christianos habitum fuisse; quod quidem his versibus, quos Constantinus Augustus triumphali arcui basilicae Vaticanae inscribendos curaverat, expressum invenimus:

QVOD DVCE TE MVNDVS SVRREXIT IN ASTRA TRIVMPHANS
HANC CONSTANTINVS VICTOR TIBI CONDIDIT AVLAM.

(Continuabitur).

XYSTUS SCAGLIA O. C. R.

(1) GARRUCCI, vol. v, 398, n. 10. — Verumtamen idem anaglyptum ab Ed. Le Blant relato adolescentis baptizandi nullum exhibet vestigium. [illegible] monumentum minoris haud fit; nam symmetrice, id est [illegible] respondens, Christi exhibet baptisma eodem fere [illegible]

COLLOQUIA LATINA

Dimissio improvisa. (1)

[illegible]us. — De scholane?

[illegible] — De schola.

[illegible]pulistis vos inde, an potestatem ab[illegible]

[illegible]

[illegible] igitur exeundi tempus antecapitis?

[illegible] secundam audivimus, et exiri solet [illegible] demum.

[illegible] — Quin taces? Non displicebit tibi [illegible]exeris. Bonum factum te in nos [illegible], et lubentia onusti incedimus.

[illegible]

[illegible] nos dimisit lusum.

[illegible]um? Dies Iovis praestitutus est [illegible] ludi, non dies Martis.

[illegible] aliis, si lubet; et si inve[illegible]

[illegible]ndem ita esse ut dicis?

[illegible]

[illegible] dimisit hodie? Quid natum est [illegible] mentem venit?

[illegible] causa.

[illegible] misit sanguinem e manu dex[illegible] illum gestare in mitella [illegible]

[illegible] fortasse verior, quia hodie da[illegible]

[illegible]mini; iam assentior. In me[illegible] alias quoque nos ideo ius[illegible]

sos redire domum, quia cum amicis diem suum natalem ille acturus erat.

T. — Nobis nec opinantibus haec fortuna obtigit, siquidem ita ingressi eramus gymnasium, tamquam veteri more exituri.

G. — Eu, probe. Nemo igitur hanc gratiam extorsit?

E. — Nemo, quod sciam; sponte sua benefecit nobis.

G. — Omnium quantum est qui vivunt hominum optimus est homo. Verum in isto concessu seu liberalitate sui magis quam nostri rationem duxit; nam haec lux, qua ipse primum lucem hanc aspexit et vitales auras hausit, omnino hilaris ei, et sine ulla perturbatione sumenda est.

E. — Nos lusum vadimus recta.

G. — Siccine est sententia?

E. — Sic.

G. — Celeriter revertar, et adiungam me vobis tertium.

T. — Vola curriculo; hunc diem suavem et amoenum agitabimus.

(1) [illegible] opere, cui titulus *Progymnasmata latinitatis,*

ACTA PONTIFICIA

MOTU PROPRIO

quo quaedam statuuntur leges ad modernismi periculum propulsandum.

(Cfr. num. sup.)

IVRISIVRANDI FORMVLA.

« Ego... firmiter amplector ac recipio omnia et singula, quae ab inerranti Ecclesiae magisterio definita, adserta ac declarata sunt, praesertim ea doctrinae capita, quae huius temporis erroribus directo adversantur. Ac primum quidem Deum, rerum omnium principium et finem, naturali rationis lumine per ea quae facta sunt, hoc est per *visibilia* creationis opera, tamquam causam per effectus, certo cognosci, adeoque demonstrari etiam posse, profiteor. Secundo, externa revelationis argumenta, hoc est facta divina, in primisque miracula et prophetias admitto et agnosco tamquam signa certissima divinitus ortae christianae Religionis, eademque teneo aetatum omnium atque hominum, etiam huius temporis, intelligentiae esse maxime accommodata. Tertio: Firma pariter fide credo, Ecclesiam, verbi revelati custodem et magistram, per ipsum verum atque historicum Christum, quum apud nos degeret, proxime ac directo institutam, eandemque super Petrum, apostolicae hierarchiae principem eiusque in aevum successores aedificatam. Quarto: Fidei doctrinam ab Apostolis per orthodoxos Patres eodem sensu eademque semper sententia ad nos usque transmissam, sincere recipio; ideoque prorsus reiicio haereticum commentum evolutionis dogmatum, ab uno in alium sensum transeuntium, diversum ab eo, quem prius habuit Ecclesia; pariterque damno errorem omnem, quo, divino deposito, Christi Sponsae tradito ab Eâque fideliter custodiendo, sufficitur philosophicum inventum, vel creatio humanae conscientiae, hominum conatu sensim efformatae et in posterum indefi-

multa solus acceperit, nihil in quemquam sine illius participatione transierit » (1).

Sed explicatius Moysis ac Petri coniunctionem alia testimonia declarant. Ne dicam de Actis apocryphis Pro-

Figura graphio ducta in quadam patera in Dalmatia reperta.

cessi et Martiniani, in quibus Petrus revera, quasi Moyses, carceris parietem percutiens describitur ut aquam inde scaturientem ad duos carceris custodes aliosque baptizandos adhibeat; paucis abhinc annis quoddam apocryphum in lucem venit evangelium, quod nonnulli antiquissimum reputarunt atque illud ipsum esse XII apostolorum evangelium, quod iam saeculo secundo cognoscebatur; verius tamen saeculo tertio ex antiquiori parte videtur tribuendum, licet antiquiorem archetypum supponat (2). Porro, in hoc scripto, ubi de Petri dignitate est sermo, haec leguntur: « Quum Petrus magnos hos recepit honores, eius facies illuminata est, ac veluti sol ante apostolos resplenduit, vel sicut Moyses tunc temporis » (3).

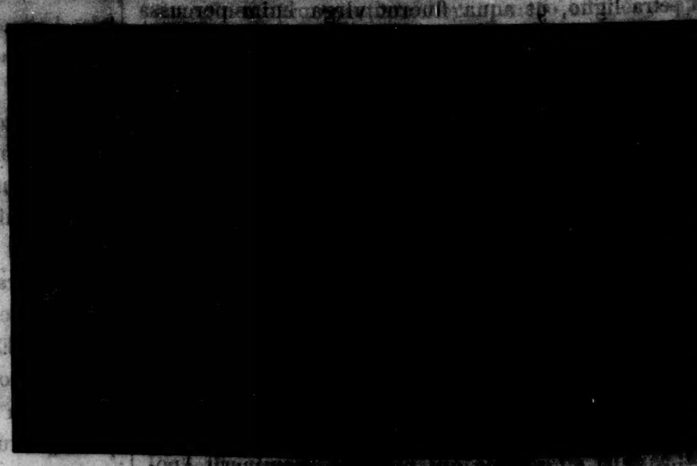
Quodcumque sit huius textus momentum, illud indubium apparet, ibi apocryphum de vulgari opinione testari iuxta quam, saeculo saltem secundo, Petrus Moysi assimilabatur, et ista quidem opinio diu perseveravit; nam vel apud Aegyptios saeculi quarti monachos invenitur, quum in vigesima sexta homiliarum quae beato Macario accensentur, ista legantur: « Postea Moysen excepit Petrus, cui nova Ecclesia Christi ac verum sacerdotium commissum est » (4).

Sed ad monumenta veniamus. Primum locum duo cupparum vitrearum fundi obtineant in Romanis coemeteriis inventi, atque nunc in Vaticana bibliotheca asservati. In utroque enim Petri imago efficta est, veluti novus Moyses, virga percutiens rupem, e qua rivus aquae manat. Effigies auro elaboratae sunt, persona vero Petri ideo innotescit, quia nomine suo insignita utroque in exemplari cernitur (5).

Aliud vero pretiosissimum huius generis monumentum quaedam est in Dalmatia patera vitrea inventa, in qua, inter alia biblica argumenta, Petri quoque figura apparet virga arborem percutiens e quo rivus manat. Hic etiam dubium omne inscriptione qua imago munita est solvitur; nam retro ac supra Petri capite legitur: *Petrus virga perquodset, fontis ciperunt quorere;* id est: « Petrus virga percussit, fontes coeperunt currere » (1). Inscriptio ista, e *Numerorum vigesimo libro* eruta est, in quo dicitur: *Moyses percutiens virga... egressae sunt aquae largissimae* (2).

Ecce cur tam saepe et ubique, in antiquis artis Christianae anaglyptis, hoc Moysis argumentum apparet ac constanter antiquus legislator Petri imaginem, sub qua Christiani artifices Petri faciem solebant effingere, prae se fert. Raro hoc Moysis argumentum cum Petri imaginibus non est coniunctum: solito enim illud haec sequitur, ac facile est animadvertere Moysen ac Petrum unam eamdemque esse personam.

Patera, de qua supra, aliquid refert, quod difficile explicatu videtur: nempe haud quidem e rupe, sed ex arbore fontem salutarem elicit. Quidnam hoc sibi velit, adhuc inter archaeologos non satis constat; sed unum certe demonstratur, hanc effigiem alias imitari, quae multo illis extent antiquiores; proindeque sensum imaginis, ut supra explicavimus et in patera inscriptione declaratur, accedunt utraque apud anaglypta in quibus inscriptiones desunt, sed quae eamdem arboris exhibent figuram (3). Ceterum, quod mystica prorsus eiusmodi sit fontis imago, eo patet, quod in quodam Arelatensi sarcophago, necnon alibi, fons, qui non e rupe, sed e caelo defluere videtur, baptismatis lavacro adhibeatur,

Arelatensis sarcophagus, in [illegible] — capti — fontem percutientis) [illegible]

(1) S. Leo, *Sermo III* habitus in anniversario suae assumptionis ad pontif., c. II.

(2) Cf. C. Schmidt, ap. *Göttingischen Gelehrten Anzeigen*, 1900 (n. 6) p. 481-506; et Baumstark, ap. *Revue biblique*, 1905, p. 245-265.

(3) Revillout, ap. *Revue biblique*, 1904, p. 324.

(4) Macarii Aegyptii *Homilia XXVI*, 23; *P. G.*, *XXXIV*, 690.

(5) Cf. P. Xystus, *Notiones archaeologiae Christ.* Vol. II, pars 2, p. 160.

(1) Ibidem, Tab. 12.

(2) *Num.*, XX, 11.

(3) Plura sunt in [illegible] Moysis cogitationem exhibent, sed quae [illegible] ac fortasse ad apocrypha alia pertinent scripta, quae ad nos usque non pervenerunt. De his in [illegible] futuro, fuse tractabitur.

spicuum fit, symbolum Apostolorum, divinum decalogum, Ecclesiae praecepta, Sacramenta, virtutes ac vitia, sua cuiusque conditionis officia, novissima hominis et cetera id genus aeterna vera, haec esse propria argumenta de quibus oporteat concionari ».

3.º « Sed rerum talium copiam et uberrimam et gravissimam recentiores divini verbi ministri haud raro nil pensi habent; uti obsoletum quid et inane negligunt ac paene abiiciunt. Hi nimirum quum probe compertum habeant recensita rerum momenta captandae populari gratiae, cui tantum inhiant, minus esse idonea; *quae sua sunt quaerentes, non quae Iesu Christi* (1), eadem plane seponunt; idque vel ipsis quadragesimae diebus ac reliquis solemnioribus anni tempestatibus. Una vero cum rebus immutantes nomina, antiquis concionibus recens quoddam ac minus recte intellectum alloquendi sufficiunt genus, quod CONFERENTIAM dicunt, menti cogitationique alliciendae magis aptum quam impellendae voluntati atque instaurandis moribus. Hi profecto haud secum reputant conciones morales omnibus, *conferentias* vix paucis prodesse; quorum si moribus diligentius perspectum foret per inculcatam saepe castitatem, animi demissionem, obsequium in Ecclesiae auctoritatem, hoc ipso praeiudicatas de fide opiniones exuerent lucemque veritatis promptiore animo exciperent. Quod enim complures de religione prave sentiunt, maxime inter catholicas gentes, id effrenatis animi cupiditatibus potius est tribuendum, quam vitio aberrantis intelligentiae, secundum divinam sententiam: *De corde exeunt cogitationes malae.... blasphemiae* (2). Hinc Augustinus Psalmistae referens verba: *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus* (3), commentatur: *in corde, non in mente sua* ».

[illegible] tamen non ita sunt accipienda quasi sermo[illegible] per se omnino sint improbandi, quum contra, [illegible], perutiles possint esse aut etiam neces[illegible] repellendos errores, quibus religio impetitur. Sed [illegible] omnino est a suggestu pompa illa dicendi, quae [illegible] rerum contemplatione magis quam in actione [illegible] quae civitatem spectat propius quam religionem; [illegible] specie nitet melius quam fructuum ubertate. [illegible] commentariis et academiis magis accom[illegible] atque amplitudini domus Dei minime con[illegible] autem, seu *conferentiae*, quae propositam [illegible] tuitionem contra hostiles impugnationes, [illegible] necessarii, non omnium tamen humeris apti [illegible]oribus. Atque ipsis quidem oratoribus exi[illegible] adhibenda cautela, quod eiusmodi defen[illegible] decet nisi ubi tempus aut locus aut au[illegible] necessario postulent, spesque adsit [illegible]: cuius rei iudicium legitimum pe[illegible] ambiget nemo. Oportet praeterea in [illegible] probandi vis sacris doctrinis multo [illegible] sapientiae verbis innitatur, omniaque [illegible] ac dilucide, ne forte mentibus auditorum [illegible] falsae opiniones quam opposita [illegible] quam responsa percellant. Ante [illegible] cavendum, ne talium sermonum frequentia [illegible] dignitatem deminuat ab usuve remo[illegible]ferioris ordinis essent ac minoris faciendae [illegible] dicendi genere, adeoque concionatorum [illegible] relinquendae; quum contra verissimum [illegible]ribus plerisque fidelibus esse maxime [illegible] vero contentiosis disceptationibus mi[illegible] vel a praestantissimis oratoribus, coram [illegible] frequentiorique coetu, saltem identidem summo cum studio essent habendae. Quod nisi fiat, multitudo fidelium cogetur audire semper loquentem de erroribus, a quibus plerique ipsorum abhorrent; nunquam de vitiis ac noxis, quibus eiusmodi auditoria prae ceteris inficiuntur ».

5.º « Quod si vitiis haud vacat argumenti delectus, alia, eaque graviora etiam, querenda occurrunt si animum quis referat ad orationis speciem ac formam. Quae, prout egregie edisserit Aquinas, ut reapse sit *lux mundi, tria debet habere praedicator verbi divini: primum est stabilitas, ut non deviet a veritate: secundum est claritas, ut non doceat cum obscuritate: tertium est utilitas, ut quaerat Dei laudem et non suam* (1). At vero forma hodierna dicendi saepenumero, non modo longe abest ab illa evangelica perspicuitate ac simplicitate quae iisdem deberet esse propria, sed tota posita est in verborum anfractibus atque abditis rebus, quae communem populi captum excedunt. Dolenda sane res ac prophetae deflenda verbis: *Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis* (2). Sed illud etiam miserius, quod saepe his concionibus deest illa species religionis, afflatus ille christianae pietatis, illa denique vis divina ac Sancti Spiritus virtus interius loquentis et ad bonum pie permoventis animos: qua sane vi ac virtute sacris praeconibus semper essent usurpanda Apostoli verba: *Sermo meus, et praedicatio mea, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis* (3). Iidem contra freti *persuasibilibus* humanae sapientiae verbis, vix aut ne vix quidem animum ad divina eloquia intendunt et ad Scripturas Sanctas, quae sacrae praedicationi potiores uberioresque recludunt latices, uti diserte docebat nuper Sanctissimus Dominus Leo XIII hisce verbis gravissimis: - « Haec propria et singularis Scripturarum virtus, a divino afflatu Spiritus Sancti profecta, ea est quae oratori sacro auctoritatem addit, apostolicam praebet dicendi libertatem, nervosam victricemque tribuit eloquentiam. Quisquis enim divini verbi spiritum et robur eloquendo refert, ille non loquitur *in sermone tantum, sed et in virtute, et in Spiritu Sancto, et in plenitudine multa* (4). Quamobrem ii dicendi sunt praepostere improvideque facere, qui ita conciones de religione habent et praecepta divina enunciant, nihil ut fere afferant nisi humanae scientiae et prudentiae verba, suis magis argumentis quam divinis innixi. Istorum scilicet orationem, quantumvis nitentem luminibus, languescere et frigere necesse est, utpote quae igne careat sermonis Dei, eamdemque longe abesse ab illa, qua divinus sermo pollet virtute: *Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti: et pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus* (5). Quamquam hoc etiam prudentioribus assentiendum est, inesse in sacris Litteris mire variam et uberem magnisque dignam rebus eloquentiam; id quod Augustinus pervidit diserteque arguit (6), atque res ipsa confirmat praestantissimorum in oratoribus sacris, qui nomen suum assiduae Bibliorum consuetudini piaeque meditationi se praecipue debere, grati Deo, affirmarunt (7) ».

« En igitur eloquentiae sacrae fons facile princeps, Biblia. Sed qui ad nova exempla componuntur praecones, dicendi copiam non e *fonte* hauriunt *aquae vivae*, sed abusu haud sane ferendo, se ad *humanae sapientiae cisternas dissipatas* convertunt, et seposita doctrina divinitus inspirata, vel Ecclesiae Patrum et Conciliorum, toti sunt in profanorum recentiorumque atque adeo viventium scriptorum no-

(1) Loc. cit.
(2) *Thren.* IV, 4.
(3) I. *Cor.* II, 4.
(4) I. *Thess.* I, 5.
(5) *Hebr.* IV, 12.
(6) *De Doctr. christ.* IV, 6, 7.
(7) Litt. encycl. *de Studiis Script. Sacr.*, XVIII Nov. MDCCCXCIII.

nito progressu perficiendae. Quinto: certissime teneo ac sincere profiteor, Fidem non esse coecum sensum religionis e latebris *subconscientiae* erumpentem, sub pressione cordis et inflexionis voluntatis moraliter informatae, sed verum assensum intellectus veritati extrinsecus acceptae ex auditu, quo nempe, quae a Deo personali, creatore ac domino nostro dicta, testata et revelata sunt, vera esse credimus, propter Dei auctoritatem summe veracis.

« Me etiam, qua par est, reverentia, subiicio totoque animo adhaereo damnationibus, declarationibus, praescriptis omnibus, quae in Encyclicis litteris « *Pascendi* » et in Decreto « *Lamentabili* » continentur, praesertim circa eam quam historiam dogmatum vocant. — Item reprobo errorem affirmantium, propositam ab Ecclesia fidem posse historiae repugnare, et catholica dogmata, quo sensu nunc intelliguntur, cum verioribus christianae religionis originibus componi non posse. — Damno quoque ac reiicio eorum sententiam, qui dicunt, christianum hominem eruditiorem induere personam duplicem, aliam credentis, aliam historici, quasi liceret historico ea retinere quae credentis fidei contradicant, aut praemissas adstruere, ex quibus consequatur dogmata esse aut falsa aut dubia, modo haec directo non denegentur. — Reprobo pariter eam Scripturae Sanctae diiudicandae atque interpretandae rationem, quae, Ecclesiae traditione, analogia Fidei, et Apostolicae Sedis normis posthabitis, *rationalistarum* commentis inhaeret, et criticen textus velut unicam supremamque regulam, haud minus licenter quam temere amplectitur. — Sententiam praeterea illorum reiicio qui tenent, doctori disciplinae historicae theologicae tradendae, aut iis de rebus scribenti seponendam prius esse opinionem ante conceptam sive de supernaturali origine catholicae traditionis, sive de promissa divinitus ope ad perennem conservationem uniuscuiusque revelati veri; deinde scripta Patrum singulorum interpretanda solis scientiae principiis, sacra qualibet auctoritate seclusa, eaque iudicii libertate, qua profana quaevis monumenta solent investigari. — In universum denique me alienissimum ab errore profiteor, quo *modernistae* tenent in sacra traditione nihil inesse divini; aut, quod longe deterius, pantheistico sensu illud admittunt; ita ut nihil iam restet nisi nudum factum et simplex, communibus historiae factis aequandum; hominum nempe sua industria, solertia, ingenio scholam a Christo eiusque apostolis inchoatam per subsequentes aetates continuantium. Proinde fidem Patrum firmissime retineo et ad extremum vitae spiritum retinebo, de charismate veritatis certo, quod est, fuit eritque semper in *episcopatus ab Apostolis successione* (1); non ut id teneatur quod melius et aptius videri possit secundum suae cuiusque aetatis culturam, sed ut *nunquam aliter credatur, nunquam aliter* intelligatur absoluta et immutabilis veritas ab initio per Apostolos praedicata (2).

« Haec omnia spondeo me fideliter, integre sincereque servaturum et inviolabiliter custoditurum, nusquam ab iis sive in docendo sive quomodolibet verbis scriptisque deflectendo. Sic spondeo, sic iuro, sic me Deus etc. ».

De Sacra Praedicatione.

Quandoquidem praeterea diuturna observatione sit cognitum Nobis, episcoporum curis ut annuntietur divinum Verbum pares non respondere fructus, idque, non tam audientium desidiae, quam oratorum iactantiae tribuendum putemus, qui hominis verbum exhibent magis quam Dei, opportunum censuimus, latine versum evulgare atque Ordinariis commendare documentum, iussu Decessoris Nostri fel. rec. Leonis XIII a Sacra Congregatione episcoporum

(1) Iren., 4, c. 26.
(2) *Praescr.* c. 28.

et regularium editum die XXXI mensis Iulii anno MDCCCXCIV et ad Ordinarios Italiae atque ad religiosarum Familiarum Congregationumque moderatores transmissum.

1.º « Et in primis quod ad ea pertinet virtutum ornamenta quibus sacri oratores emineant potissimum oportet, caveant ipsi Ordinarii ac religiosarum familiarum Moderatores ne unquam sanctum hoc et salutare divini verbi ministerium iis credant qui nec pietate in Deum nec in Christum Filium eius Dominum nostrum caritate ornentur ac redundent. Istae enim si in catholicae doctrinae praeconibus desiderentur animi dotes, quavis tandem ii polleant dicendi facultate, aliud nihil profecto praestabunt quam *aes sonans, aut cymbalum tinniens* (1): neque unquam id ipsis suppetet a quo evangelicae praedicationis vis omnis ac virtus derivatur, studium videlicet divinae gloriae aeternaeque animorum salutis. Quae quidem oratoribus sacris apprime necessaria pietas, eluceat oportet etiam in externa vitae eorumdem ratione: ne sermone celebratis praeceptis institutisque christianis disserentium mores refragentur: neve iidem opere destruant quod aedificant verbo. Ne quid praeterea profani pietas eiusmodi redoleat; verum ea sit praedita gravitate, ut probet eos esse revera *ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei* (2). Secus enim, ut scite animadvertit Angelicus, *si doctrina est bona et praedicator malus, ipse est occasio blasphemiae doctrinae Dei* (3). — At vero pietati ceterisque christianis virtutibus comes ne desit scientia: quum et per se pateat, et diuturna experientia comprobetur, nec sapiens, nec compositum, nec frugiferum dicendi genus posse ab iis afferri, qui doctrina, praesertim sacra, non affluant, quique ingenita quadam freti celeritate verborum, suggestum temere adscendunt ac ferme imparati. Hi profecto aerem verberant, et inscii divina eloquia contemptui obiiciunt ac derisioni; plane digni quibus aptetur divina illa sententia: *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi* (4) ».

2.º « Igitur episcopi et religiosarum familiarum antistites divini verbi ministerium ne cui sacerdoti committant, nisi ante constiterit, ipsum esse pietatis doctrinaeque copia rite instructum. Iidem sedulo advigilent ut ea tantum pertractanda sumantur, quae sacrae praedicationis sunt propria. Quae vero eiusmodi sint Christus Dominus tunc aperuit, quum ait: *Praedicate evangelium...* (5) *Docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis* (6). Ad quae verba apte S. Thomas: *Praedicatores debent illuminare in credendis, dirigere in operandis, vitanda manifestare, et modo comminando, modo exhortando, hominibus praedicare* (7). Et sacrosanctum Concilium Tridentinum: *Annuntiantes eis vitia, quae eos declinare, et virtutes quas sectari oportet, ut poenam aeternam evadere et caelestem gloriam consequi valeant* (8). Quae omnia fusius dilucidiusque persequutus f. r. Pius IX, haec scripsit: *Non semetipsos, sed Christum crucifixum praedicantes, sanctissimae religionis nostrae dogmata et praecepta, iuxta catholicae Ecclesiae et Patrum doctrinam, gravi ac splendido orationis genere, populo clare aperteque annuncient; peculiaria singulorum officia accurate explicent, omnesque a flagitiis deterreant, ad pietatem inflamment, quo fideles, Dei verbo salubriter refecti, vitia omnia declinent, virtutes sectentur, atque ita aeternas poenas evadere et caelestem gloriam consequi valeant* (9). Ex quibus omnibus per-

(1) I *Cor.* XIII, 1.
(2) I *Cor.* IV, 1.
(3) Comm. in *Matth.* V.
(4) Os. IV, 6.
(5) *Marc.* XVI, 15.
(6) *Matth.* XXVIII, 20.
(7) Loc. cit.
(8) Sess. V, cap. 2, *De Reform.*
(9) Litt. Enc. IX Nov. MDCCCXLVI.

— R. p. d. Nicolaus Cola, episcopus Marsorum, ad cathedralem ecclesiam Nucerinam, et r. p. d. Carolus Hugo Gauthier ab ecclesia Kingstoniensi ad sedem metropolitanam Ottaviensem transferuntur.

— R. p. d. Angelus Hyacinthus Scapardini, mutato titulo Antiocheno iam eidem adsignato, archiepiscopus titularis ecclesiae Damascenae eligitur.

— R. p. d. Gregorius Maria Grasso, abbas *nullius* Montis Virginis, administrator apostolicus deputatur archidioecesis Amalphitanae.

— R. p. d. Donatus Sbarretti, archiepiscopus tit. Ephesinus, delegatus apostolicus apud civitatem Canadensem, a secretis dicitur Sacrae Congregationis Religiosorum.

Vita functi viri clariores.

Die XVI mens. Octobris, Romae, **Leopoldus Mayer de [illegible]**, Pontificiae Helveticae cohortis chiliarcus.

ANNALES

In Lusitaniam reipublicae forma invecta.

[illegible] tranquillitatem, qua huius anni autumnus ac[illegible], bellicorum tormentorum fragor ex im[illegible] intercepit. Die enim III mensis Octobris, [illegible] civilis perturbatio a viris Lusitanarum rerum [illegible] cupidi, parata iam diu, - id est a quo, [illegible] crimine, Carolus rex eiusque filius natu [illegible] interempti sunt, atque unione ani[illegible] seditiosis refugentium incassum tentata, [illegible] rex, iuvenis admodum atque gubernandi [illegible], inhabilibus infidisque administris sese [illegible] tandem aliquando erupit. Coniuratio cal[illegible] consilio, atque occulte ita, apud milites [illegible] praesertim, structa, ut brevi oppo[illegible] inutilis foret, nullaque regali familiae, [illegible] ab omnibus derelictae, salus, nisi in [illegible], quae facta est per automobiles [illegible]que ad mare, atque inde, regia navi, ad [illegible], ubi Anglicus gubernator extorres illos [illegible] sui recepit, quoadusque Emma[illegible] matri et patruo ad castrum [illegible]urelianensis familiae in Anglia acce[illegible] Piae autem, paternae aviae, e [illegible]nte, in Italiam patriam redire, Italico [illegible]tante.

[illegible] Olisipone exorta, inde regni provin[illegible] dicendum est, siquidem [illegible] omnes acquieverunt, cuius [illegible] administrorum collegio, — a prin[illegible] coniurationis Costa, Machado, Al[illegible], — ad tempus renunciatus est [illegible].

[illegible] vero libertatis studium, quod tam [illegible] isti regenatores, quibus [illegible] (incredibile dictu!) ipsi, qui [illegible] hisce temporibus administra[illegible] ut actis suis hac ratione oblivionem quaererent atque in posterum agenda in praeiudicium non verterent, — in hoc tantum fuit, ut tunicato popello et sentinae urbis contra sacri ordinis viros et catholicos diariorum scriptores saeviendi facultas quaevis daretur, utque ex ipso gubernio decreta prodirent, quibus non solum Societas Iesu et piae Congregationes in exilium mitterentur, sed bona eorum a fisco occuparentur; ut, uno verbo, odium in Christi relligionem quolibet modo significaretur, legatusque Pontificis ut Romam secederet cogeretur. Interim Ioannes ille Franco eiusque collegae, qni tres ante annos Lusitanis malis firma manu mederi aggressi erant, proditionis accusantur, neque sine summa pecunia ad satisdationem numerata, carcerem vitare possunt... Nonne sponte in mentem veniunt memorabilia verba Gallici illius martyris: « O libertas, quot crimina falsa sub specie tua admittuntur »?

PUBLICI PER ORBEM COETUS
legibus ferendis

In **Gallia** ob operariorum ferreis viis addictorum ab opere desertionem firme a gubernio repressam, graves obortae disputationes in Briand praesertim, administrorum collegii praesidem, qui, « socialista » licet, ut apud omnes notum est, civitatis iura a gubernio tutanda acriter adseruit. Quamquam suffragia ei favorabilia cesserunt, is eiusque collegae a muneribus suis deinde abdicarunt.

In **Graecia** Venizelos gubernio praepositus, non tamen a populi legatis benigne exceptus. Itaque, a rege eidem fiducia renovata, is, iure suo usus, constituentem coetum dimisit.

In **Hispania** apud Senatum lex ne religiosi novi Ordines inducantur cognoscitur.

PER ORBEM

Die I mens. Octobris MCMX, Mediolani, dum certamina aviationis habentur, aëronaves duae inter se collidunt. Dickson atque Thomas nautae graviter sauciantur.

— die II per Hispaniam omnem, contra rationem sibi a gubernio propositam in Sacri Ordinis viros et Christianam religionem saeviendi, publicae protestationes sollemniter peraguntur.

— die IV Olisippone rei publicae liberae forma promulgatur.

Belgarum rex et regina Vindobonam tenent, Franciscum Iosephum Imperatorem visitaturi.

— d. VIII per fines Civitatum Foederatarum Americae Septemtrionalis et Canadensis regionis incendia silvas et oppida excidunt.

minibus sententiisque proferendis: quae sane sententiae saepe interpretationibus ansam praebent, aut ambiguis aut valde periculosis. — « Alterum offensionis caput iniiciunt qui ita de rebus religionis disserunt, quasi omnia caducae huius vitae emolumentis commodisque metiantur, futurae ac sempiternae pene obliti: qui fructus quidem a christiana religione illatos hominum societati praeclare persequuntur; officia vero ab iisdem servanda dissimulant; Christi Servatoris unam efferunt caritatem; iustitiam silent. Inde istius praedicationis exiguus fructus, qua audita profanus homo persuasionem secumfert, etiam non mutatis moribus se fore christianum, dum dicat: Credo in Christum Iesum (1) ». — Verum, quid ipsorum interest fructus colligere? Non id sane propositum habent, sed illud maxime, ut auditorum *prurientes auribus* iisdem assententur; dumque templa referta videant, vacuos animos remanere patiuntur. Hac nempe de causa mentionem iniiciunt nullam de peccato, de novissimis, aliisque maximi momenti rebus, sed in eo toti sunt ut *verba placentia* [illegible] tribunicia magis et profana eloquentia quam apostolica et sacra, ut clamores plaususque aucupentur, contra quos [illegible]: *Docente in Ecclesia te, non clamor populi, sed gemitus suscitetur: auditorum lacrimae laudes tuae sint* (2). Quo fit ut istorum conciones, quum in sacris aedibus tum extra, scenicum quemdam apparatum exhibeant, omnemque speciem sanctitatis et efficaciam adimant. Hinc ab auribus populi et plurium etiam e clero migravit voluptas omnis quae a divino verbo hauritur; hinc bonis omnibus [illegible] offensiones; hinc vel admodum exiguus, vel plane nullus [illegible] profectus, qui, etiamsi interdum concurrant audituri verba placentia, praesertim si magnificis illis [illegible] *humanitatis* [illegible], postquam dicendi peritum [illegible] prosecuti sunt plausu, templo iidem qui antea discedunt, haud eorum absimiles, qui *mirabantur, sed non convertebantur* (3).

« Volens igitur haec Sacra Congregatio, ex mandato Sanctissimi Domini Nostri, tot ac tam improbandos abusus cohibere, Episcopos omnes et eos, qui religiosis Familiis institutisve ecclesiasticis praesunt tamquam supremi moderatores, compellat, ut apostolico pectore sese iisdem opponant omnique studio extirpandos curent. Memores igitur eorum, quae a SS. Concilio Tridentino praescripta sunt (4) - *Viros idoneos ad huiusmodi praedicationis officium assumere tenentur*, - in hoc negotio perquam diligenter cauteque se gerant. Si de sacerdotibus agatur suae dioecesis [illegible] caveant Ordinarii ne unquam iidem ad id muneris admittantur, quin *prius de vita et scientia et moribus probati fuerint* (5) hoc est nisi facto periculo aut alia opportuna ratione illos idoneos esse constiterit. Si vero de sacerdotibus res sit alienae dioecesis, neminem suggestum adscendere sinant, idque solemnioribus praesertim diebus, nisi prius ex testimonio scripto proprii Ordinarii vel religiosi Antistitis constiterit eosdem bonis moribus esse praeditos eique muneri pares. Moderatores vero sui cuiusque Ordinis, Societatis vel Congregationis religiosae neminem prorsus ex propriae disciplinae alumnis obire sinant concionatoris munus, eoque minus litterarum testimonio commendent locorum Ordinariis, nisi eiusdem perspectam habeant et morum probitatem et facultatem concionandi uti decet. Si quem vero commendatum sibi litteris oratorem exceperint ac subinde experti cognoverint, eum in concionando a normis praesentium Litterarum discedere, cito in obsequium adigant. Quod si non audierit, a suggestu prohibeant, iis etiam, si opus fuerit, adhibitis canonicis poenis, quas res videatur postulare ».

Haec praescribenda censuimus aut recolenda, mandantes ut religiose observentur, gravitate permoti succrescentis in dies mali, cui serius occurri non potest sine summo periculo. Neque enim iam res est, quemadmodum ab initio, cum disputatoribus prodeuntibus *in vestimentis ovium*, sed cum apertis infensisque inimicis, iisque domesticis, qui facto foedere cum Ecclesiae capitalibus hostibus, propositam habent fidei eversionem. Sunt hi nempe, quorum audacia adversus deductam caelo sapientiam quotidie consurgit, cuius corrigendae sibi ius arrogant, quasi esset corrupta; renovandae, quasi esset senio confecta; augendae aptandaeque saeculi placitis, progressionibus, commodis, quasi eadem, non levitati paucorum, sed bono societatis esset adversa.

Hisce ausibus contra evangelicam doctrinam et ecclesiasticam traditionem nunquam satis opponetur vigilantiae aut severitatis nimium ab iis quibus commissa est sacri huius depositi custodia fidelis.

Quae igitur monita et salutaria mandata Motu hoc proprio ac certa scientia edicimus, ab universis catholici orbis quum Ordinariis tum etiam regularium Ordinum institutorumque ecclesiasticorum supremis Magistris religiosissime servanda, rata et firma consistere auctoritate Nostra volumus et iubemus, contrariis quibuslibet non obstantibus.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die I mensis Septembris, anno MDCCCCX, Pontificatus Nostri octavo.

PIVS PP. X

DIARIUM VATICANUM

(Mense Octobri MCMX).

Coram SSmo admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites aliosque viros, qui [illegible] quisque muneris gratia, Pontificem de more [illegible] admissionis diem: [illegible] Arano doctor, ex Hispanica [illegible] Apostolicam Sedem ad Madritense extera[illegible] Sacerdotum collegium ad [illegible] Consilium supremum Co[illegible] Carolus Santucci, [illegible] Aloisius Laviano, [illegible] Apostolica, Leoniani de Ur[illegible] Austriacorum Hungarorumque legatione [illegible] Oscar Gana Sánchez a Chile [illegible] legatione ad legationem Chilensem [illegible] Hilarius Moreno, negotiorum gestor [illegible] apud Apostolicam Sedem [illegible] dynasta et [illegible] doctor, [illegible] civitatis [illegible] cum [illegible] Apostolicam Sedem.

[illegible]

R. d. [illegible] Vicarius capitularis dioecesis [illegible] ipsius cathedralis ecclesiae de [illegible] Álvarez, parochus [illegible] episcopalis cathedralis ecclesiae [illegible] Angelucci, canonicus [illegible] episcopalis cathedralis [illegible] Franciscus [illegible]nuelli, rector [illegible] cathedralium ecclesiarum [illegible] creantur.

(1) Card. Bausa, Archiep. Florentin., *ad iuniorem clerum*, 1892.
(2) *Ad Nepotian.*
(3) Ex Aug. in *Matth.* XIX, 25.
(4) Sess. V, c. 2, *De reform.*
(5) Conc. Trid., Sess. V, c. 2, *De reform.*

modo, sed et popularium rectorum et privatorum ipsorum aliqua pollentium auctoritate concursus requiritur, in primisque sacerdotum, quibus orationis postremae paginae diriguntur, flagransque amore adhortatio fit, ut operam omnem ad « socialem » eamque religiosam nostrae aetatis instaurationem conferant.

Z.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI

Sociorum et lectorum in mentem revocamus, libros recens editos atque ad nos missos, ut in Voce Urbis *eorum notitia detur, neque hoc ipso a nobis commendari, neque apud administratorem nostrum, nisi contra aperte declaretur, venumdari. Si quis alterum eorum sibi cupiat, petat necesse est ab editore, quem semper indicamus.*

Cornelio Nepote, Vite commentate da LUIGI FRANCESCO GUERRA. — Neapoli edid. Casella, 1911. (Ven. lib. 1,50).

DOMINICUS PIANAROLI MORONI. *Arborum festum.* Ecloga. — Indidem, 1910. (Ven. lib. 1).

ID. *La casetta di Nazaret.* Canzone. — Indidem, 1910. (Ven. lib. 1).

Card. ALFONSO CAPECELATRO. *Gesù Cristo - La Chiesa.* — Romae edid. Desclée et Soc , 1910. (Ven. lib. 0.60).

ID. *Sursum Corda.* Aspirazioni a Dio. — Indidem. (Ven. lib. 1).

Mons. GEREMIA BONOMELLI. *L'emigrazione.* — Indidem. (Ven. lib. 0,75).

ID. *Cause della miscredenza moderna e rimedi.* — *La libertà di pensiero.* — Indidem. (Ven. lib. 0,75).

Monita ad sacerdotes ex Sacris Conciliis et Ecclesiae Patribus. Editio septima auctior. — Indidem. (Ven. lib. 0,50).

IOCI.

In medicum imperitum.

Mittebat medicus natum mihi forte docendum,
Formandum et primis grammaticae studiis.
Qui mox ut didicit magni tria carmina Homeri,
A quibus exorsus est opus ille suum :
« Musa, iram canito Pelidae docta superbi,
Argivum castris quae mala multa dedit,
Egregiasque animas heroum ad tartara misit »,
Ecce suum gnatum detinet ille domi.
Dein me conspecto : — « Grates ago — dixit — amice ;
Commodius natum hoc ipse docere queo ;
Namque ego non paucas animas ad tartara misi ;
Hic mihi Grammatici nil opus est opera.

(AGATHIAS).

***

Lucilius italicae poëseos studio flagrantissimus, mensem Maium in villula exigens, suavitate ipsa veris suadente, carmina ut cum maxime pangebat. Quodam die se cum amicis oblectans in hortis, epigramma recitavit recens conditum, quod " Gaudia Ruris ,, erat inscriptum. Aderat ibi rusticus, qui flores irrigabat, quum interim aures suas poëtae dedebat. Subito veluti furore ille abreptus: — « O praeçlaram cantiunculam, — clamavit —, quae redoleat eas, quibus tempore metendorum percipiendorumque fructuum, labores levant agricolae! » Coorta hinc hilaritate, Lucilius versus suos, ab agricolis numeros mutuatus, canere coepit.

TITUS CURZIUS.

AENIGMATA

I.

Me pertiment cuncti, latens fero lethum,
Si me cavere vis, cavebis incassum;
Sed si petam te, sospitaberis certe
Meum per hostem, si citatior currat.

II.

Cogere *prima* solet;
Altera nare iubet;
Utraque mixta bibis.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Doctorem IOSEPHUM FORNARI, Commentarii moderatorem *(Roma, via del Governo Vecchio, 96)* miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

MARCI MINUCII FELICIS
OCTAVIUS
ADNOTATIONIBUS ILLUSTRATUS.

Aenigmata an. XIII, n. VII proposita his respondent:

1) Penula; 2) Pindus-Pinus.

Ea rite soluta miserunt:

Petrus Tergestinus. — I. M. Meunier, *Corbiniaco.* — Alb. Kain, *Dublino.* — Ioan. Biava, *Bergomo.* — Alb. Perraud, *Lutetia Parisiorum.* — A. Papay, *Barosshaza.* — R. Richi, *Traianopoli.* — Adam. Koztowski, *Petricovia.* — I. Ortiz, *Morelia.* — Alb. Catteau, *Lugduno.* — F. Arnori, *Mediolano.* — Hern. Forgeot, *Nicaea ad Varum.* — Max. Vronski, *Cracovia.* — Eug. Dolmar, *Neo Eboraco.*

Sortitus est praemium:

ALBERTUS KAIN,

ad quem missum est opus, cui titulus:

VINCENTII LANFRANCHI
DE POETIS EPICIS ROMANORUM ACROASIS.

Aenigmata autem n. VIII proposita his respondent:

1) Fa-mulus; 2) Canis.

Ea rite soluta miserunt:

Petrus Tergestinus. — Alb. Kain, *Dublino.* — Ioan. Biava, *Bergomo.* — Alb. Perraud, *Lutetia Parisiorum.* — R. Richi, *Traianopoli.* — F. Ortiz, *Morelia.* — Alb. Catteau, *Lugduno.* — F. Arnori, *Mediolano.* — Hern. Forgeot, *Nicaea ad Varum.* — Max. Vronski, *Cracovia.* — Eug. Dolmar, *Neo Eboraco.* — Alois. Cappelli, *Senis.* — Fr. Xav. Ghion, *Ostunio.* — Iac. Menendez, *Madrito.* — Fr. Guerra, *Aletio.* — F. X. N., *Drepano.* — Clem. Fiard, *Curia Rhaetorum.* — F. Starace, *Neapoli.* — Eug. Ricci, *Florentia.* — I. Ciolli, *Papia.* — I. Martins, *Philadelphia.* — F. Correa, *Emerita.* — Paulinus a S. Iosepho, *Barcinone.* — A. Bounin, *Aureliano.*

Sortitus est praemium:

EUGENIUS RICCI,

ad quem missum est I. B. FRANCESIA opus, cui titulus:

TARCISIUS
ACTIO DRAMATICA VERSIBUS SENARIIS CONSCRIPTA.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus

ROMAE — Ex officina *Societatis Romanae Editricis.*

— d. x in Gallia opifices ferriis viis addicti ex condicto ab opere recedunt, frustra operarios alios omnes invitantes ut suum exemplum sequantur.

— d. xi Berolini centesimus annus, ex quo illius civitatis athenaeum conditum est, sollemniter commemoratur.

— d. xiii Saenz Pena, Bonearensi in urbe, Argentinae rei publicae supremum magistratum init.

— d. xiv Rodulfus Lindau, Theutonicus scriptor praeclarus, Berolini moritur.

— d. xv Wellman aëronauta in dirigibili navi sua *America* Neo-Eboraco proficiscitur, Oceani Atlantici traiectum tentaturus. In alto vero nebulis post dies duos circumfusus, quominus ultra procedat impeditur, atque a pyroscapha *Trent*, ventis aëronavi commissa, sospes recipitur.

— d. xvi aëronavis Clementis Bayard cum viatoribus septem a Gallico oppido Guise-la-Motte profecta, feliciter Londinum appellit.

— d. xviii operariorum ab opere desertioni in Gallia ob fortitudinem a gubernio oppositam finis fit.

— d. xix Genevensi in carcere sibi mortem consciscit Aloisius Lucheni, qui Austrorum imperatricem Elisabeth nefarie aliquot ante annos interemerat.

— d. xxii Franciscus de Teck, princeps, Anglicae reginae frater, Londini vita fungitur.

— d. xxiii, Bangkok in urbe, Siamensis rex Chulalong-Korn pariter supremum obit diem, eiusque filius Maha Vajiravudh quiete regnum obtinet.

— d. xxiv atra procella in Amalphitanum litus furit, Cetara oppidum solo aequat, Aenariaeque insulae immensa tum hominum tum domorum damna affert.

— d. xxvii Romae in aërodromo, Iosephus Saglietti, tribunus militum, in terram praecipitat miseramque mortem sub aëroplano suo oppetit.

— d. xxxi, in Gallia Cispadana, Ausa et Parma flumina pluviis tumescentia e limitibus excedunt, sataque per eorum cursum late vastant.

LIBRORUM RECENSIO

Vite scelte di Cornelio Nepote con note ad uso delle Scuole ed illustrazioni storiche premesse alle singole « Vite » di Luigi Francesco Guerra, professore ordinario del R. Ginnasio e Liceo « G. B. Vico » di Napoli. — Neapoli edid. G. Casella, 1911. (Ven. lib. 1,50).

Novissimam hanc Cornelii editionem vix vulgatam, a pluribus secundi ordinis scholis acceptam cognovimus; quod mirum procul dubio nobis non visum est, quum clarissimi Neapolitani doctoris opus vel summis labiis delibavimus. Non enim, ut assolet, male digestarum rerum hic congeries, non immodicae eruditionis labor, nec denique foeneraticius aliquis scopus palam vel occulte comparatus; sed liber a magistro compositus scholae late assueto, scholae atque latinarum litterarum amantissimo et in discipulorum progressum unice intento, quem assequi per Horatianum illud nititur: *Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.* Utile profecto est puero ad latinam linguam vel accedenti opportunam rationem praebere, qua difficultates unde terreatur omnemque fidem et animum facile amittat sensim et sine sensu superare queat, quum tamen ad cogitandum quasi inscius invitetur; utile, nec, quod sciam, ab alio prius invectum, post vitam cuiusque *Imperatoris* expletam, indicem invenire, quo tum ipsas difficultates — praecipuas saltem — ipse sibi repetat, tum vocabulorum et phrasium quasi acervos colligat, unde practice syntaxis regulas maxime obvias ediscat ac retineat; utile singulorum capitum argumenta vernacula lingua praenoscere, paginasque figuris et hominum et rerum illustratas videre. Utilia haec, inquam, ac simul dulcia. Non tamen id satis; accedit enim singulis « Vitis » — per se, uti constat, cum ariditate quadam a latino illo auctore exhibitis, — temporum et eventuum satis ampla et iucunda expositio, quae dum excellentis viri imaginem magis magisque collustrat, tantam ingerunt legentis tenero animo delectationem, ut dubium non sit quin cum curiositate et exspectatione summa ad textum latinum adventet. Quibus positis, clare patet operis lata probatio, patet causa, qua idem maxime docentibus commendemus.

I. F.

Card. Alfonso Capecelatro. *Gesù Cristo - La Chiesa.* — Romae edid. Desclée, et Soc., 1910. (Ven. lib. 0,60).

Tractatio sobria atque illius pietatis plena, qua venerandus Pater hic Purpuratus non facile superabilis evadit, intimum utriusque argumenti nexum demonstrat. Ostendit enim in Christo et promissum Redemptorem, et creationis centrum, et Verbum; idque in eius vita, praeceptis, exemplis. Ex « Sponso » autem ad « Sponsam » procedens, huius aeternam pulchritudinem persequitur, qua magnae familiae similis fit. Huius quidem familiae ordo deinceps enucleatur, Patrisque, id est Summi Pontificis, potestas describitur. Inde evincitur, maximae utilitati opusculum iis praesertim futurum, qui strictis licet at certis finibus divinam Christi Ecclesiaeque figuram sibi perspectam habere cupiant.

Mons. Geremia Bonomelli. *L'emigrazione.* Indidem. (Ven. lib. 0.75).

Emigratio inter civiles eventus peculiari studio dignos apud omnes gentes non immerito nunc habetur; oratio autem Cremonensis episcopi opportuna eo magis occurrit, quod in illo viro beneficentissimi collegii ad opifices ab Italia ad exteras gentes transmigrantes auxiliandos conditorem omnes norunt, atque igitur argumenti huius peritissimum. In quo quidem evolvendo causas multiplices tum ad tempus tum perpetuae emigrationis exponit, tristem in pluribus casibus eius necessitatem demonstrat, opportunas denique regulas suggerit ut dirigatur, utque et populo et ipsis emigrantibus utilis fiat. Quod ad obtinendum non gubernantium

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

USUM LATINI SERMONIS PER ORBEM UNIVERSUM TUETUR AC FOVET

Itaque, latine omnino exarata, scripta edit, quae populos omnes aliquo modo attingant, a publica re ad bonas artes, a litteris ad historias, a philosophicis ad sociales quaestiones, a nunciis et significationibus ad simplices et facili stylo expressas descriptiones, narratiunculas, dramaticas actiones; ab antiquitatis scientia ad dialogos vitae argumenta maxime communia tractantes, unde colloquia latine inire atque alere detur; a doctorum virorum scriptis nondum vulgatis aut parum cognitis ad primas adolescentum exercitationes, quae incitamentum veluti in palaestra eorum conatibus conferant; a Pontificiis denique documentis praecipuis ad iuris regulas in S. Congregationibus inductas; haec omnia ut quisque vel ex dissitis regionibus, vel cultu, doctrina, animi proclivitate, artibus alter ab altero difformis per commentarium eumdem explere desideria sua possit.

Pretium annuae subnotationis est:

In Italia libellarum 6;

ubique extra Italiam: Lib. 9 (Doll. 1,80; Sch. 7; M. 7; Rubl. 4; Coron. 9)

ante solvendum et recto tramite mittendum

ad Societatem Editricem Romanam

ROMA - Via delle Coppelle, 35 - ROMA,

quae commentarium possidet nunc atque administrat.

ARRAE GORGONIAE

(Cfr. num. IX).

Non alias saepe per novilunia pastorum aut agricolarum vigilias Trasimeni lacus in oris aut Cannensis paludis in litore terrent funebres turbae, quas Hannibalis victoria paravit.

Nec absonum ferme a punica clade Varianos milites manebat fatum.

Iamque, dimensi cursu viam, haud multum ab oppositis faucibus aberant, quum ecce rursus elatus est tonitrus ingens, quasi montium iuga, Iovis sceptro concussa, late infremerent. Simul vero saxa, lapides, glebae, arbores ad imum, in properantem exercitum, horrenda grandine cadere coeperunt. Atrox per noctem exterminium; equites, pedites, belluaeque conculcati, obtriti manipulatim. Contubernales, qui cum facibus accurrunt ut sospitent vulneratos, mox superincidens mola conterit. Hostium vero latibula videre tenebrae non sinebant. Legionarii Samnites, Brutii, Campani, Latini, Romani, equites ipsique triarii emeritis stipendiis, eorumque non pauci tum pharsalicis tum actiacis pugnis superstites, vulpecularum more mactabantur. Spatium autem repugnandi nullum supererat nullaque spes salutis, nisi in fuga.

Iamque primi ordines, ipseque legatus itineris fauces attingunt, quum ecce turma novum attollit clamorem. Pons tabulatus, quem paullo ante transierant, fractus innatabat undis, atque oceanum versus fragmenta agebantur. Desuper ex utraque ripa instabant barbari; ignis autem post terga, fluctus in fronte concludebant viam. Aquilarum legionumque conclamata salus.

Tunc desperatio mirum furorem animis addidit; proelium initum, quod vix gigantes committerent. Fractis ordinibus velites, triarii, hastati, principes certatim dextra levaque scandere iuga aggrediuntur. Candentis nemoris rubores, ipso aquarum speculo remissi, viam pugnantibus collustrant; quibus, quoniam moriendum erat, gloriosa quaerenda mors, Romano nomine digna. Saga igitur, scutaque post terga iaciunt, pila iacula dentibus gestant, scopulis, rimis, arboribus sese fulciunt, manibusque pedibusque ascendunt, corruunt, redeunt ad nisum, ut unum saltem hostem attingant, ut detur cominus ferro digladiari et non inultam oppetere mortem. Immanis lucta, cruenta, vanaque audacia!

Multitudo hostium summis in iugis abdita, ipsa ausus temeritate primum exterrita, a iaculis continuit manus; mox, resumpto animo, coronantur multitudine silvae, pluviaque illa missilium omne genus novo furore multiplicatur.

Interea, medio itinere progreditur Caecilius cum equitatu ad ripam fluminis. Opposito in litore pontis reliquiae flammis supremis conficiebantur: iamque ex ultimis Bructeriorum montium iugis aurora illucescit. Cuius illustrata luce, apparuerunt barbarorum agmina in opposita ripa clamantium: Bructerii, Cherusci, Chasuarii, Tubantes suas copias omnes ad exitium Romani nominis extremum miserant.

Tum Caecilius ad equites conversus:

— Vos, — inquit —, patriciae gentis iuvenes, dum miles in monte pugnat moriturus, ad ultionem saltem supremam contra hostes properate mecum, sitque non sine gloria Romanorum mors!

Conticuit, atque ipse primus equum in undas compulit; alaeque omnes, ducem per fluctus sequutae sunt. Pedites, qui per montium abrupta oppugnabant hostes, inutilem ausum contemplati, gladiatorum vocem supremam extulerunt undique:

— Ave, Caecili, morituri te salutant!

At iam progredientem medium per flumen equitatum a fronte primum sagittae telaque petunt: confossi equi ruunt una cum equite in fluctus; ceteri tendere pergunt in hostes. At ecce aliae extolluntur per flumen voces: ex utraque ripa, abditae hactenus cymbae, scaphae, trunci, lintres, remis aut natatu acta, exeunt in medias aquas hostibus onusta, atque vadantes Romanos utrinque petunt. Equites rati moriendum maturius, hastas et equos in obvenientes hinc inde convertunt, adoriuntur, tela immittunt; mox rates ipsas laeva apprehendere, atque districto ense medios in hostes prosilire, pugna cladesque ferocissima fieri. Germanorum Romanorumque cadavera complent Luppiae undas, quae tanto sanguine purpuratae, Rhenum versus defluunt. Ubi vero magis ardet clades, insignior scapha vehementiusque impulsa, inter clamorem barbarorum maximum, descendit fluctus. Dant utrinque Germani locum: horrendum visu! Scapham complebant Barbari, Romanis galeis omnes cristati, loricis induti; miroque trophaeo insignia manipulorum cohortiumque attollebant: aquilas, vexilla legionum ipsa, fero clamore elata, vibrabant. Tunc undique per flumen, per silvas, per montes crevit victorum vox: « Macte! macte! aquilae hae vestrae sunt; vestra spolia! Varianos hac ipsa nocte delevimus! » Profecto: appropinquante navicula innotuerunt hastis infixa horrenda signa victoriae; legatorum Varii lividae et madentes sanguine cervices, ipsiusque imperatoris pallidus vultus, aquilae aureae appensus, agitabatur.

(Ad proximum numerum).

I. A. Costaggini.

Sociis atque Lectoribus monitum

Ad proximum numerum, id est mensis Decembris, Appendix cui titulus « Arrae Gorgoniae » erit absolutus. Eum novus sequetur, et statim incohabit:

EUPLIUS,

actio dramatica in tres actus distributa et versibus senariis exarata, quam « Voci Urbis » ultro atque unice concessit eius auctor

IOANNES BAPTISTA FRANCESIA